

TOLERANTIE UIT ONWETENDHEID

Inventief Bijbellezen met Spinoza

* *Tractatus theologico-politicus*: Spinoza over de Bijbel.

Motto (doelstelling):

“De vrijheid om te redeneren kan niet alleen behoudens de Godzaligheid en de vrede van het Gemeenbest worden toegelaten, maar zou ook de Godszaligheid en de Gemeenbeste vrede wegnemen.”

Vrijheid van redeneren, *mits* positief voor Godzaligheid en Vrede

- vrijheid van redeneren, *want* nodig voor Godzaligheid en vrede

Hoezo? Als niemand het laatste woord heeft (onwetendheid t.a.v. God) dan kan niemand het recht voor zich opeisen de anderen te dwingen.

En dan citaat: 1 Joh. 4:13:

“Hieraan onderkennen wij, dat wij in Hem blijven en Hij in ons, dat Hij ons van zijn Geest gegeven heeft.”

God heeft zich in Bijbel aangepast aan bevattingsvermogen van de mens van die tijd. Daarom eerste historische Bijbelkritiek. Bijvoorbeeld: Mozes heeft Pentateuch niet geschreven; Bijbelboeken OT na Babylonische Ballingschap; Joodse wetten zijn slechts ceremonieel, niet politiek-ethisch. Interesse voor spiritualistische lezing en ethische, zoals bij Doopsgezinden, maar Spinoza nooit overgegaan tot Christendom.

* *Scheiding filosofie en theologie: rede en openbaring*

Spinoza verdedigt vrijheid van redeneren en vrijheid godsdienst i.s.m. Jan de Witt's regentenpartij (tegen monarchisten). Godsdienst is natuurrecht (*conatus*) en kan niet vervreemd worden! Uitvinding van de innerlijkheid. (Itt orthodoxie Synode van Dordrecht 1618, Spinoza anti-Voetius).

Principe: Spinoza scheidt theologie (=Openbaring / Bijbel) en filosofie (=Rede)! Alle passages in Bijbel in strijd met Rede zijn vervalst! Maar verwerpt ook allegorische uitleg: poging om filosofie over theologie te laten heersen! Bijv. Jozua bidt God dat zon en maan stilstaan en dat gebeurde volgens de Bijbel. Nee, er was *realiter* een voor de mens vreemd verschijnsel (door God in alle eeuwigheid gewild, dus niet vreemd op dat niveau) en de auteur van Jozua wilde dat 't door zijn gebed kwam. De kern van dit verhaal?

* *Spinoza's Bijbelse minitheologie*

Kerygmatische Bijbelexegese. Universele religie. Er is een boodschap van heil voor alle mensen door middel van *geloof en gehoorzaamheid* te bereiken. Dwz Bijbel is een *zedelijk en ethisch boek*: gehoorzaamheid aan God, gerechtigheid en liefde tot de Naaste.

God: *deus sive natura*, eeuwigheid die niet *kan* incarneren in eindigheid.

Christus: niet zoon van god, maar volop mens die wijsheid Gods vertegenwoordigt (meer dan Mozes).

Geest: Christus vertaalt Gods wijsheid (aanpassing) voor de mensen. Christus is een *groot* mens, maar heeft geen eigen essentie. Spinoza verwerpt de *essentia particularis*, de singulariteit. Dat is basis van tolerantie, zagen we: in principe kan ieder mens Christus worden.

Echter: Bijbel heeft geen leer maar is motivatieboek. Dus heeft de Bijbel ook geen leer over tolerantie. Republiek Israel geen voorbeeld of blauwdruk. Omdat niet de Schrift de politieke filosofie schenkt, moeten we die als mensen, *sub specie aeternitatis*, zelf uit onze Rede tevoorschijn brengen.

**** Tolerantie op grond van het 'nog niet' en 'toch al'***

Wat we van Bijbel ten gunste van tolerantie kunnen leren is *gehoorzaamheid* en *liefde*. Die geven gemoedsrust en maatschappelijke vrede. Dat is de Spinozistische versie van 'theocratie' (tegen die van de Calvinisten in).

Vragen

1. Spinoza verzet zich tegen het transcendente Godsbeeld. *Deus sive natura*. Welke consequenties kan dat hebben voor het 'gezag van de Bijbel'?
2. Wat doet u gebruikelijk met Bijbelpassages die tegen uw begrip van de wereld (en verstand) indruisen? Wat betekenen bijvoorbeeld voor U de joodse wetten in het OT en de leefregels in het NT voor tolerantie?
3. Inspireert de Bijbel weleens zo dat *gemoedsrust* en *vrede* met uw omgeving er als het ware organisch uit voortvloeien?
4. Is voor de Bijbel een bron voor tolerant leven? En op welke manier dan (letterlijk, allegorisch, spiritueel, mystiek)? Hebt u voorbeelden?
5. Brengt de Bijbel u weleens op ideeën?